

Dr. Sonja Pečjak, Filozofska fakulteta v Ljubljani

RECENZIJA KNJIGE *SOCIALNI ODNOSI V ŠOLI*

Socialni odnosi v šoli / Katja Košir. Maribor: UM, Pedagoška fakulteta in Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in založništvo (Frontier: 076), 2013 / ISBN 978-961-6620-44-4, COBISS.SI-ID 76435201 / 146 str.

Monografija Katje Košir *Socialni odnosi v šoli* predstavlja v slovenskem prostoru prvi sintezni psihološki pregled področja psihosocialnih odnosov v šoli. Omeniti velja, da je to delo rezultat avtoričinega več kot desetletnega raziskovanja omenjene problematike, saj je tako magistrirala kot doktorirala s področja preučevanja socialnih odnosov v razredu (magistrsko delo, 2003: Behavioristični in kognitivni pristop k uravnavanju vedenja učencev v razredu; doktorsko delo, 2006: Socialni odnosi v povezavi z učno motivacijo in emocijami ter učnimi dosežki učencev: vloga vrstnikov in učiteljev).

Avtorica že v uvodu izpostavi pomen socialnih odnosov učencev v šoli tako za kakovostno življenje učencev (in učiteljev) na sploh kot tudi njihovo vlogo za učne dosežke učencev. Celotna knjiga je sicer razdeljena v tri vsebinsko zaokrožena poglavja, ki pokrivajo celoten trikotnik socialnih interakcij v pedagoški situaciji v razmerjih učencev

– učitelj – učenci. V prvem poglavju so predstavljena teoretska izhodišča za razumevanje prepletenosti socialnih in učnih vidikov pri učencih, drugo govori o odnosih učenca z vrstniki, tretje pa o odnosih z učitelji.

V teoretičnem uvodu si avtorica izposodi kot izhodiščno predpostavko moto Weinsteina (1991), da »čeprav je cilj šolanja vsakega posameznega učenca učenje, je formalno izobraževanje v bistvu socialni proces«, ki jo poskuša teoretično dokazati s pomočjo teorije samodoločanja in hipoteze o pripadnosti. Teorija samodoločanja (Deci in Ryan, 2000) poudarja, da je treba v šoli ustvariti okolje, v katerem bodo učenci zadovoljevali svojo potrebo po kompetentnosti, avtonomiji in povezanosti z drugimi; hipoteza o pripadnosti (Baumeister in Leary, 1995) pa poudarja, da je to temeljni človeški motiv, s katerim je mogoče pojasniti vedenje v medosebnih odnosih. Skozi ta teoretski okvir postane jasno, da socialnih (vzgojnih) ciljev ni mogoče ločevati od učnih (izobraževalnih) in da prvi predstavljajo okvir za doseganje drugih.

V drugem poglavju se avtorica loteva analize prve stranice v trikotniku odnosov med udeleženci v pedagoški situaciji, tj. odnosov posameznika z vrstniki. Pravi raziskovalni razcvet je to področje doživelo šele v sedemdesetih in osemdesetih letih preteklega stoletja, ko so raziskovalci ugotovili, da je ključni dejavnik oblikovanja socialnih odnosov otroka/mladostnika z vrstniki njegovo prosocialno vedenje. Avtorica obravnava odnose učenca z vrstniki skozi dva konstrukta – konstrukt socialne sprejetosti oz. zavrtnjenosti in prijateljske odnose – ter izpostavlja močno napovedno vrednost obeh za učenčevu poznejšo socialno prilagojenost. Hkrati podrobno prikazuje tudi načine merjenja obeh konstruktov – prvega s sociometrično preizkušnjo, drugega skozi vprašalnike obsega in kakovosti prijateljskih odnosov.

Poglavje avtorica sklene z odnosi, ki so na kontinuumu medvrstniških odnosov taki, ki povzročajo sovrstnikom veliko stisko in predstavljajo zanje bolečo izkušnjo – to so odnosi pri medvrstniškem nasilju. Podrobneje jih razčleni – od pojavnih oblik in posameznih vlog v medvrstniškem nasilju prek mitov, povezanih s tovrstnim nasiljem, do pomoči posameznim skupinam učencev. Le dobro poznavanje problematike tovrstnega nasilja namreč lahko senzibilizira učitelje in učence za preprečevanje ali intervencijo – če ga prepoznajo, se mu lahko tudi uprejo.

Zadnje poglavje obravnava odnos med učiteljem in učenci ter izpostavi njegove različne dimenzije. Avtorica podrobneje predstavi dimenzije, ki izhajajo iz systemske teorije, saj poleg značilnosti obeh posameznikov (učitelja in učenca/-ev), ki vzpostavljata odnos, poudarja še značilnosti sistema, v katerega je odnos vpet in ki je pogosto spregledan.

Glede na to, da je šolska prilagojenost posameznega učenca rezultanta tako njegove učne kot socialne prilagojenosti, je pričujoče delo kot študijsko gradivo pomembno za vse študente pedagoških smeri študija in šolske svetovalne delavce kot tudi za vse učitelje, saj jim omogoča boljše razumevanje vsebine in dinamike medosebnih odnosov v razredu. Hkrati pa knjiga nakazuje tudi številne poti za intervencije s ciljem izboljšati psihosocialne odnose v šoli.

Uporabno vrednost monografije povečujejo tudi vprašanja med samim besedilom, ki bralca spodbujajo k reflektiranju prebranega in k razmisleku o uporabi predstavljenih pedagoških načel v praktičnih situacijah.

Na koncu bi kot posebno odliko knjige omenila, da je besedilo napisano sicer v zgoščenem, vendar tekočem in razumljivem jeziku, kar omogoča bralcu dobro razumevanje, včasih kompleksnih razlag odnosov med učenci, njihovimi vrstniki in učitelji.